

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАҢЛАР АКАДЕМИЯСИ
ЎЗБЕК ТИЛИ, АДАБИЁТИ ВА ФОЛЬКЛОРИ ИНСТИТУТИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҚЎҚОН ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

**ФИЛОЛОГИЯНИНГ
ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ**

ACTUAL PROBLEMS OF PHILOLOGY

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

*Филология фанлари доктори, профессор Шоира Нематовна
Ахмедова таваллудининг 60 йиллиги муносабати билан
ўтказилган халқаро илмий конференция материаллари*

*Materials of the International scientific conference Organized on
the occasion of the 60th anniversary of Doctor of Philology, Professor
Shoira Nematovna Ahmedova*

*Материалы Международная научная конференция органи-
зована к 60-летию со дня рождения ученой, профессора Бухар-
ского государственного университета Ахмедовой Шоиры*

*2020 йил 24-26 декабрь. Ўзбекистон
December 24-26, 2020, Uzbekistan
24-26 декабря, 2020 г. Узбекистан*

**«ТУРОН-ИҚБОЛ» НАШРИЁТИ
ТОШКЕНТ - 2021**

УЎК 821.512.133.3

ББК 84(075)

Ф 30

Филологиянинг долзарб масалалари [Матн] / Нашрга тайёрловчилар
М. Ҳакимов ва бошқ. – Тошкент: “Turon - iqbol”, нашриёти, 2020. – 464 бет.

*Тўпладан халқаро конференция материаллари ўрин олган. Мақолаларда
филологиянинг турли йўналишларига оид сўнги илмий кузатишлар
ёритилган бўлиб, соҳанинг барча мутахассисларига мўлжалланган.*

Тўплаб нашрга тайёрловчилар:

кич.и.х. М.Ҳакимов, таянч докторант Н.Қодирова

Таҳрир хайъати:

акад. Б.Назаров, ф.ф.д., проф. И.Ҳаққулов,
ф.ф.д., проф. Қ.Қахрамонов, ф.ф.д. С.Мелиев, ф.ф.д. С.Тўлаганова,
ф.ф.д. Д.Ражабов, ф.ф.д. Л.Шарипова, ф.ф.д. Ш.Давронова,
ф.ф.н. Э.Очилов, ф.ф.н. Г.Сагаторова, ф.ф.н. З.Қобилова,
ф.ф.н. Ҳ. Сафарова, ф.ф.н. Қ.Тўхсанов

Тақризчилар:

ф.ф.д. И.Ёкубов, ф.ф.д. Ш.Турдимов

*Илмий тўплам ЎзР ФА Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори
институтининг Илмий кенгаши қарори (2020 йил 15 декабрь, 7-сонли йиғилиш
баённомаси)га асосан нашрга тавсия этилган.*

ISBN: 978-9943-5122-5-2

© “TURON-IQBOL” нашриёти, 2021

Астанова Гулнора Аминовна,
БухДУ ўзбек тилшунослиги кафедраси доценти, ф.ф.н.
(Ўзбекистон)

"МИНГ БИР КЕЧА"ДА ШАРҚ АЁЛИ ТАЛҚИНИ

Аннотация: Мазкур мақолада "Минг бир кеча" асариги аёллар образида ижобий фазилятлар тасвирланган ҳикоятлари таҳлил этилади.

Аннотация: В данной статье анализируются повествования из произведения "Тысяча и одна ночь", в которых описываются положительные качества женщин.

Annotation: This article analyzes the narratives from the work "One Thousand and One Nights", which describe the positive qualities of women.

Калит сўзлар: "Минг бир кеча", аёл, образ, Шаҳризода.

Ключевые слова: "Тысяча и одна ночь", женщина, образ, Шахерезаде.

Keywords: "One thousand and one nights", the woman, the image of Scheherazade.

"Минг бир кеча" асари ҳикоятларида Шаҳризода образи орқали турли тоифа аёллар образи тавсифи ранго-ранг услубларда ифода этилади. Ана шундай хилма-хил аёллар феъл-атвори баён этилган ҳикоятлар ичида оқи-ла ва чевар, тадбиркор аёлларни учратамиз. Шарқона гўзаллик, латофат, ҳаё-ибо каби хислатлар билан бирга донишмандлик, тадбиркорлик, оқи-лалик фазилатини ўзида мужассам этган аёллар образи тараннум этилган ҳикоятлар асар жозибасига сайқал берган.

Айтиш мумкинки, асар пайдо бўлган давр-феодал жамиятда ҳам аёллар ўз ақл-заковатларини, истеъдодларини ҳамиша ва ҳар қандай ҳолатда кўр-сата олганлар. Аёллар ижтимоий ҳаётнинг турли соҳаларида, энг оғир ша-роитда ҳам жамият тараққиётига, моддий, маънавий бойликлар яратишга ўз ҳиссаларини қўшганлар. "Минг бир кеча" ҳикоятларида ана шундай та-рихий ҳақиқат билан аёлларнинг ақл-заковати ва тадбиркорлиги ҳаққо-ний ва романтик услублар уйғунлигида намоён бўлган ва асарда уларнинг ажойиб образлари яратилган.

Аёлларга ўз замонасининг касб-хунарини ўрганиш, таълим-тарбия бо-расида ўта зукко бўлишига даъват эта оладиган ғоялар билан суғорилган ҳикояларда аёл таърифи қуйидагича келтирилади: "Минг бир кеча" асари-нинг "Али Шор билан Зумуррад ҳикоясидаги қиз таърифи:

"Қизнинг қуёшдан равшан назокати ва ажиб шеърларни ёд билишидан ажабланма. Бундан ташқари у Қуръони каримни етти қироатда ўқийди, ҳикоятларни тўғри ривоятда сўзлайди, етти усулда хат ёза олади ва ал-ломалар билмайдиган илмлардан хабардор. Унинг қўли олтин-кумушдан ҳам яхши – у ҳар ҳафтада битта ипак парда тикиб сотиб, эллик динордан фойда қилади" [1,132].

Худди шундай қизга таъриф берилган бошқа ҳикоятни қўрамаиз:

"Қиз ота-онасининг бағрида иззату икром билан тарбияланибди, ёзув-чизув, ҳисобу фасоҳат илмини ўрганибди, ҳатто от миниб, шижоатли бў-либ етишибди, заркашлик, дўзандалик, зуннору уқа тикиш хунарларини

эгаллабди, қўйинки, қиз олтинни қумушга, қумушни олтинга айлантиришни ҳам беш қўлдай билар экан. У эркагу хотинларга мансуб барча санъатларни эгаллаб, ниҳоят замонасининг фариди, ўз асрининг яқтоси бўлиб етишибди. Худо таъоло унга шундай ҳусну жамол, фазлу камол ато қилибдики, чиройда унга тенг келадигани йўқ экан." Бу таърифлар "Али Нуриддин ва Марям зуннория қиссаси"даги Марям образига тегишли [2,66].

"Икки вазир билан Анисулжалис" ҳикоясида ҳам Анисулжалис таърифини қўйидаги сатрларда ўқиймиз: "Бу қиз кўп нарсаларни ўқиган: чиройли ёзув, усули фикр, дин илми, табиблик маълумоти, мусиқаларни ўрганган экан" [2,93].

Ҳикояда айрим ишоралар орқали аёлнинг ахлоқий-маънавий тарбиясига алоҳида урғу берилганлигини кузатиш мумкин. Бу эса ўз навбатида китобхонни ҳикоя қаҳрамонидан ибрат олишга чорлайди. Чунки илму хунарли киши ҳеч қачон хор бўлмаслиги ғояси "Минг бир кеча" таркибидаги ҳикоятларнинг таянч мазмун-муддаоси ҳисобланади.

Аёллар тадбиркорлигини мадҳ этувчи сатрларни ҳам худди шу ҳикоялардан ўқиш мумкин. Юқорида зикр этилган "Али Шор билан Зумуррад" ҳикоясидаги Зумуррадининг тадбиркорлиги Али Шорнинг отасидан қолган мол-мулкни сарфлаб қўйиб, ночор бўлиб қолган бир пайтда Зумуррадининг уни бу ночорликдан қутқариш лавҳаларида ўз аксини топган. Қанизак бозоридан Зумуррадини (Зумуррадининг 900 динор пулига) сотиб олган Али Шор уни ўзининг бўм-бўш уйига олиб келади. "Қиз бунни кўриб, ёнидаги 100 динор пулни Али Шорга бериб, бозордан палос ва ва идиш-товоқлар олиб келишни буюрибди. Йигит қиз айтганидай қилибди. Қолган пулга еб-ичгани овқат, ичимлик, бир пардага етарли шойи, оқ ва қизил рангли зар ҳамда етти хил рангда ипак олиб келишни тайинлабди" [3,134]. Зумуррад шойини қўлига олиб ранг-баранг ипак ва ва зардан унга хилма-хил суратлар тика бошлайди. Парда тайёр бўлгач, уни хожасига бериб, бозорга 50 динорга сотишни тайинлайди. Шу тахлит улар рўзғор тебратиш учун ярайдиган пул ишлашга тушишади.

Тадбиркорлик аёлларга хос хусусият эканлигини бошқа ҳикояларда ҳам кўрсатилган. "Али Нуриддин ва Марям зуннория ҳикояси"да ҳам воқеалар ривожини юқоридаги ҳикояга ўхшаб кетади. Бунда ҳам Марям ўз хунари орқали Али Нуриддинни камбағалликдан қутқаришга ҳаракат қилади. Юқорида кўрсатиб ўтилган ҳикоялардан ташқари аёл зотининг билим даражасини, оқилалигини кўкларга кўтариш ғояси билан йўғрилган ҳикоялар асарда бисёр. Булардан "Абул Исо ва Қурратул-Айн", "Подшоҳ Умар ибн Нуъмон, унинг Шаррикони ва Зулмакон номли ўғиллари ҳикояси" ва яна бир қанча ҳикояларни мисол келтириш мумкин.

"Подшоҳ Умар ибн Нуъмон, унинг Шаррикони ва Зулмакон номли ўғиллари ҳикояси" [4,99] асарнинг энг катта ҳажмли эртақларидан саналади. Унда китобхон турли тоифа аёлларга дуч келади. Чунончи, румлик малика Абризанинг паҳлавонлиги, бир сўзлиги, қаҳрамонона хатти-ҳаракатлари чиройли лавҳаларда ифода этилса, унинг бувиси Зотуддавахининг макру ҳийлалари китобхонни ҳаяжонлантирарли даражада. Шу билан бирга

Зуулмакон синглиси Нузхатуззамоннинг билимли, оқилалиги чиройли лавҳаларда ҳикоя қилинади.

Хуллас, "Минг бир кеча" асаридаги аёллар образининг ҳаётга нақадар яқинлиги, ўрта аср шарқ аёлининг илм-маърифатдан, иймон-эътиқоддан тўла баҳраманд бўлганлиги, ислом тарбиясидан баҳравар бўлганлиги, уларда тадбиркорлик, оқилалик хислатлари мужассам бўлганлигини юқоридаги лавҳаларда кўришимиз мумкин. Зеро, унутмаслик керакки, Шаҳризода сўзлаган ҳикоятлари прототиплари ҳаётда тарих зарварақларида ўз номларини ёзиб қолдиришга улгурган. Бунга биргина мисол тариқасида XIII асрда Мисрни бошқарган Шажаратуддурни келтириш мумкин. Сурияни салбчилар ҳужумидан асраб қолган ҳам, Маккага Каъбапўш юборишни биринчилардан бўлиб ташкил этган ҳам ана шу Шажаратуддурдир [5,36].

Хуллас, Шаҳризода айтган ҳар бир ҳикоятлари замирида аини ҳақиқат ётишига гоҳида амин бўламиз.

Адабиётлар

1. Минг бир кеча. Араб эртаклари / С.Муталлибов тарж. – Т., 1961. 8 жилдлик. Ж.4. – Б.122.
2. Минг бир кеча. Араб эртаклари. / А.Расулов ва А.Ирисов тарж. – Т., 1963. 8 жилдлик. Ж.8. – Б.3.
3. Минг бир кеча. Араб эртаклари. / С.Муталлибов тарж. – Т., 1960. 8 жилдлик. Ж.2. – Б.3.
4. Минг бир кеча. Араб эртаклари. / А.Расулов тарж. – Т., 1960. 8 жилдлик. Ж.5. – Б.431.
5. Учок Б. Женщины правительницы в мусульманских государствах. – М., 1982. – С.36.

Ҳилола Ахмедова,
Ўзбек адабиёти кафедраси
таянч докторанти (Ўзбекистон)

ИНГЛИЗ АДИБАСИ ИЖОДИНИНГ ТАЛҚИНЛАРИ

Аннотация: Мақолада инглиз адибаси Джейн Остин ижодининг ўрганилиши масаласи тадқиқ этилган.

Аннотация: В статье исследуются вопросы изучения творчества английской писательницы Джейн Остин.

Annotation: The article examines the issues of studying the work of the English writer Jane Austin.

Калит сўзлар: Остиншунослик, инглиз насри, Англия, роман, танқидий-биографик метод, психологик қахрамон, Эмма.

Ключевые слова: остиноведение, английская проза, Англия, роман, критическ-биографический метод, психологический образ, Эмма

Keywords: Austinology, English prose, England, novel, critical biographical method, psychological image, Emma

Абдурахмонова Феруза. "Ёр-ер" атамаси хақида	324
Баходир Жовлиев. Бадий асарда мифологик талқин масаласи	329
Жабборов Фаррух. "Малика айёр" достони номининг ёзилишига уч хил ёндашув	335
Жуманов Элбек. Ўзбек халқ эртақларидаги ўрталиқ формулалар	338
Рахмонов Зикриё, Рахмонова Дилбар. Фольклор как составляющая часть национальной культуры	344
Сабинова Насиба. Хоразм халфачилиги тараққиетида шоира – дostonчи хоним халфанинг ўрни	347
Шералиева Сайёра. Задачи фольклористики. Историческое развитие фольклора народов центральной азии. Сущность дастанов	352
Юлчураев Орзубой. Меҳнат кўшиқлари таснифи баходир саримсоқов талқинида	358

VI БОБ

АДАБИЙ АЛОҚАЛАР ВА ТАРЖИМАШУНОСЛИК

Асадов Мақсуд. Матнавий камолот йўли	364
Астанова Гулнора. "Минг бир кеча" да шарқ аёли талқини	373
Ҳилола Ахмедова. Инглиз адабиёти ижодининг талқинлари	375
Рўзиев Мухтор. Ҳанс Шнир – "масхарабознинг қарашлари" романининг бош қаҳрамони	378
Бегимқуллова Шахноза, Холиқова Мукаддас, Фарука Гавҳарий – садоқатли аёл образи	380
Nosirova Buviniso. Dunyo adabiyotida ota obrazi	385
Тўхсанов Қаҳрамон, Бабаев Отабек. Таржимда тил бойлигидан фойдаланиш	388
Teshayeva Gulnoza. Abdulla qodiriy va turkiy xalqlar romanchiligi	393
Мизрабова Жерен. Офелия нутқидаги бадий воситаларнинг ўзбек таржималарида қайта яратилиши	397
Norova Rahima. Ingliz adabiy ertakchiligi	401
Azimov Ulug'bek. "Masnaviyi ma'naviy" da oddiy folklorizm	403
O'rinova Maftuna. "Tog'lar qulayotgan zamon (abadly qal'iq)" romanida umuminsoniy fojialar va badiiy talqin	407
Qudratova Muborak. Cho'lpon "Shohnoma"ning turkcha tarjimasini va "Uvaysiy" maqolalari	411

VII БОБ

ТИЛШУНОСЛИК

Найимов Сади. Антропоонимы Бухарской области	417
Дуйсабаева Дилбар. Проблемы развития лингвокультурологической компетенции при изучении родного языка и литературы	420
Набиева Ш. Она тили дарслиklarининг шаклланиши	424
Mustaqimova Qunduz, Boltayeva Nodira. Reklama tilida metafora va iboralarning o'gmi	427
Носирова Мубина. Теоретические основы изучения концептов в когнитивной лингвистике	431
Элмуродова Ф. Хорижий тилларни ўқитиш ва маданий тадбирлар орқали маданиятлараро мулоқот кўникмаларини шакллантириш	436
Холматова Шохиста. Аксиологическая значимость пословиц, характеризующих семейные отношения	440
Sobirova Dilnoza. Tibbiy reklamalarda uslubiy figuralar	445
Aminova AMIRA. Lingvokulturologik konseptlar xususida	448
Sharipova Maftuna. "Qo'y" limgi asosida shakllangan o'zbek xalq maqollarida metafora	453
Ашурова Нодира. От ЛМГИ асосида шаклланган ўзбек халқ мақолларининг прагматик хусусиятлари	458

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАҢЛАР АКАДЕМИЯСИ
ЎЗБЕК ТИЛИ, АДАБИЁТИ ВА ФОЛЬКЛОРИ ИНСТИТУТИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҚЎҚОН ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

**ФИЛОЛОГИЯНИНГ
ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ**

ACTUAL PROBLEMS OF PHILOLOGY

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

Мухаррир: *М. Ҳакимов*
Мусахҳих: *С. Алимбоева*
Дизайнер: *А. Фармонов*

«TURON-IQBOL» нашриёти.
100029, Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.

Нашриёт лицензияси АИ №216, 03.08.2012.
Босишга рухсат этилди 2021.14.04. «Cambria» гарнитураси.
Қоғоз бичими 60×84 1/16, Босма табоғи 29
Адади 100 нусха. Бунортма № 34

“Turon-matbaa” МЧЖ босмахонасида босилди.
Тошкент шаҳри Олмазор тумани Талабалар кўчаси 2 уй